ZonMw EXPERTMEETING *"ONDERWIJS PALLIATIEVE ZORG: VAN VRIJBLIJVENDHEID NAAR PROFESSIONALITEIT"* op 15 juni 2015

Dat het onderwijs over palliatieve zorg kwalitatief moet verbeteren en minder versnipperd moet worden aangeboden, is een wens van alle betrokkenen in de zorg. Maar hoe dan?
Die vraag stond onder andere centraal tijdens de expertmeeting in het Utrechtse congrescentrum De Witte Vosch. Daar spraken vertegenwoordigers uit praktijk, onderzoek en onderwijs met elkaar. De bijeenkomst heeft plaatsgevonden met 28 deelnemers onder leiding van dagvoorzitter Jacomine Ravensbergen.

Het programma *Palliantie. Meer dan zorg* heeft tot doel het verbeteren van de kwaliteit van leven voor de patiënt in de laatste levensfase en diens naasten. Goed onderwijs van vrijwilligers en professionals is daarbij van essentieel belang. De patiënt staat centraal.

Het doel van de bijeenkomst was het vaststellen van de prioriteiten voor verbetering van het palliatieve onderwijs. De prioriteiten dienen als basis voor een advies aan de ZonMw-programmacommissie Palliantie.

De inleiders hebben hun visie op de leemten en uitdagingen in het palliatieve onderwijs gegeven.
En hebben de deelnemers geïnspireerd hun gedachten uit te spreken over de toekomst in geanimeerde gesprekken aan vier tafels. Verrassend resultaat is dat de deelnemers in de groepen op min of meer dezelfde prioriteiten uitkwamen. Deze prioriteiten wordt overgenomen in het advies aan de commissie Palliantie.

De inleidingen

<u>Inleiding Carlo Leget: een raamwerk competenties palliatieve zorg met aandacht voor zingeving en spirituele zorg</u>
Hoogleraar zorgethiek Carlo Leget beet het spits af door erop te wijzen dat er zowel internationaal als nationaal al veel bouwstenen voorhanden zijn. Probleem is dat er geen overzicht is en geen regie vanwege het ontbreken van een centrale autoriteit. Volgens Leget helpt het als de beroepsgroep een gevoel van urgentie krijgt waardoor een natuurlijke behoefte ontstaat om met elkaar te communiceren over gewenste kennis en kunde in de verschillende curricula. Het opnemen van zingeving en spirituele zorg in de curricula is een aandachtspunt, evenals het aantoonbaar maken van het effect daarvan. Mocht dit niet mogelijk zijn dan gaat het vooral om het aanleren van een respectvolle manier van begeleiden binnen de waarden en normen van betrokkenen.
Carlo Leget benoemt in zijn inleiding als de belangrijkste acties voor de komende twee jaar het ontwerpen van een raamplan en het maken van een ontwikkelplan dat bestaat uit een 'slimme stapeling van modules en parallelle trajecten'.

<u>Inleiding Marieke van den Brand: een structuur bouwen voor onderwijsprogramma's</u>
Ook medisch specialist Marieke van den Brand ziet een huidig aanbod dat uit veel, losse initiatieven bestaat, die veelal naar keuze gevolgd kunnen worden en inhoudelijk sterk van kwaliteit verschillen. Volgens haar ontbreekt het aan een gestructureerd basiscurriculum en hoogwaardig vervolgonderwijs. Van den Brand pleit voor samenhangend onderwijs waar op basis van een palliatief competentieprofiel van beroepsgroepen de opleidingen gevolgd kunnen worden. Die opleidingen richten zich op basis-, specialistische- en expert competenties. Zij pleit voor een integrale benadering met als uitgangspunten: generalistische zorg die specialistisch ondersteund wordt en daarnaast multidisciplinaire samenwerking en ketenzorg. Vervolgens kan verbetering in gang gezet worden door te richten op structuur (onderwijsinstellingen), processen (onderwijs programma's) en outcome (de opgeleide professional). Dit geheel wordt continue verbeterd door een kwaliteitscyclus. De belangrijkste acties zijn het samen met alle partijen bouwen aan een structuur voor onderwijsprogramma's/modulair stapelbaar geheel voor een Leven Lang Leren en daarna het uitwerken per beroepsgroep cq opleidingsprogramma o.a. met behulp van een organiseren van een kwaliteitscyclus. 'Het is belangrijk om voor ogen te houden dat de kwaliteit van de palliatieve zorg en opleiding & deskundigheidsbevordering communicerende vaten zijn.'

Inleiding Jetty Zuidema: van leerlandschap naar presteerlandschap
Jetty Zuidema, senior adviseur palliatieve zorg, benadrukte hoe groot de behoefte is aan kwalitatief goed onderwijs over palliatieve zorg: '75% van de verpleegkundigen zegt behoefte te hebben aan goed onderwijs. Het ontbreekt hen bijvoorbeeld aan kennis over wet- en regelgeving en palliatieve sedatie. Ook voelen zij zich onvoldoende gekwalificeerd om ondersteuning te bieden bij het omgaan met het naderend einde en beslissingen die daarmee samenhangen.' Volgens Zuidema moet palliatieve zorg in de hele opleiding (initieel onderwijs) worden verankerd. Palliatieve zorg is multidimensionele zorg en initieel onderwijs betreft een juiste mix van kennis, vaardigheden, houding en motivatie. Er is nog steeds een kloof tussen onderwijs en praktijk, eveneens een kloof tussen wat er landelijk en regionaal gebeurt. Het initieel onderwijs kan aansluiting vinden bij wat er al is ontwikkeld en geïmplementeerd evenals bij landelijke processen zoals de implementatie van de Bachelor Nursing 2020. Daarbij is belangrijk dat er gezamenlijk gewerkt wordt aan de vormgeving van nieuwe curricula en nieuwe vormen van leren van studenten.
De uitdaging is het ontwerp van een 'leerlandschap palliatieve zorg' door samenwerking en co-creatie door alle doelgroepen. Vanuit het leerlandschap kan worden toegewerkt naar een 'presteerlandschap'.

Inleiding Marian Adriaansen: een Leven Lang Leren
Lector Innovatie in de Care Marian Adriaansen sloot naadloos aan op de eerdere betogen. Zij onderschrijft de opvatting dat het huidige aanbod versnipperd en van wisselende kwaliteit is. Problemen waar studenten (en professionals) tegenaan lopen liggen minder op het gebied van kennis, maar meer op het gebied van handelen en het omgaan met ethische dilemma's. Er is ook aandacht nodig voor technische compenties. Adriaansen maakt onderscheid in formeel leren, informeel leren, werkplekleren en non-formeel leren.
Adriaansen pleit voor levenslang leren in de vorm van blended learning, een mix van e-learning- tijd en plaats onafhankelijk – en face-to-face onderwijs. Als je naar alle vormen van leren kijkt kan dieper en gevarieerder op zaken ingegaan worden. Het vormgeven van virtuele leergemeenschappen is een goede mogelijkheid. Ook werkplekleren moet beter gestalte krijgen. Adriaansen: 'Er wordt al veel gedaan, maar het beklijft niet. Waar we voor moeten waken is dat het wiel telkens opnieuw wordt uitgevonden. Laat bevindingen niet opnieuw in een kast verdwijnen. En betrek managers bij het onderwijs omdat het effect anders verloren gaat in de praktijk.'

Highlights uit de vier tafelgesprekken

Na de inleidingen kregen aanwezigen het verzoek om in de tafelgesprekken een aantal vragen te beantwoorden. De vragen waren verdeeld in een deel 'dromen' en een deel 'doen'.

De drie highlights uit elk tafelgesprek zijn:
Groep 1:
- Ontwikkel een (liefst online) kennisplatform (Body of Knowledge). De ontwikkeling, borging en verspreiding hiervan is van groot belang voor de ontwikkeling van de onderwijscomponent in de curricula van mbo en hbo.
- Teken een werk-leer-zorglandschapskaart.
- Stel criteria voor toetsing vast en laat die door de verschillende betrokken partijen vaststellen.

Groep 2:
- Stel een stuurgroep samen die het belang uitdraagt van een stevige onderwijscomponent palliatieve zorg.
- Verzamel in het onderwijsveld goede voorbeelden.
- Stelt een schatkist samen van voorbeelden die bewezen effectief zijn gebleken.

Groep 3:
- Zorg voor een landelijke coördinatiepunt in de vorm van een stuurgroep die bij voortduring de urgentie van een goed ontwikkelde onderwijscomponent benoemt.
- Inventariseer wat er op mbo- en hbo niveau in de curricula is en ontbreekt.
- Stel vast wat er ontwikkeld moet worden en aan welke voorwaarden voldaan moet worden.

Groep 4:
- Inventariseer goede voorbeelden, deel deze via een platform en ontwikkel nieuwe vormen zoals MOOC[1]'s.
- Maak gebruik van rolmodellen uit de praktijk.

[1] MOOC= Massive open online course

- Kijk kritisch naar aard en inhoud van vervolgopleidingen en biedt scholing op maat aan.

In de tafelgesprekken viel op dat er zowel veel aandacht was voor veelomvattende structuren en een werk-leer-zorglandschap voor de praktijk van alledag. De tafelgesprekken hadden een meanderend karakter waarin ‘dromen’ en ‘doen’ vermengd werden. De aanwezigen gaven vele aanvullingen, aandachtpunten en wensen, die zijn samengevat in de aanbevelingen voor acties.

Aanbevelingen voor acties vanuit de tafelgesprekken aan de commissie Palliantie

Draag zorg voor een plan van aanpak met onder andere de volgende componenten:

- Maak een kennissynthese van wat we al weten, wat er al is en wat in ontwikkeling is waarop we kunnen aansluiten.
- Ontwerp een raamwerk competenties palliatieve zorg met als doel: samenhang in de profielen, competenties en curricula palliatieve zorg.
- Bouw aan een structuur van onderwijsprogramma's voor een Leven Lang Leren / een leerlandschap palliatieve zorg.
- Draag zorg voor een online kennisplein/platform met als doel: kwaliteitsverhoging door te leren van elkaar.

Daarnaast geven de aanwezigen unaniem als advies mee:
Overweeg het instellen van een centrale autoriteit voor de onderwijspijler van palliatieve zorg.

Bijlage: Deelnemerslijst

Marian		Adriaansen	inleider	V&V docenten, lectoren en hoogleraren
Bea		Blom		ZonMw
Maureen	de	Boer		IKNL
Marieke	van den	Brand	inleider	Specialisten ouderengeneeskunde Palliatieve geneeskunde
Ronald		Buitelaar		Journalist
Anke		Clarijs - de Regt		HBO
Josy	van	Dael		HBO
Han		Dahlmans		MBO
Eric	van der	Geer		Universiteit Eindhoven
Marieke		Groot		V&V docenten, lectoren en hoogleraren
Marieke	ter	Horst		Hospice
Janneke		Koningswoud		Hospice
Carlo		Leget	inleider	Humanistiek
Meike		Manders		ZonMw
Jacomine		Ravensbergen	voorzitter	
Els		Roelofs		Huisarts/opleiders/NHG
Conny		Taes		Calibris
Saskia		Teunissen		V&V docenten, lectoren en hoogleraren
Corna	van	Tol		ZonMw
Madeleen		Uitdehaag		Saxion Universiteit
Anke	de	Veer		NIVEL
Els		Verschuur		V&VN/vpk praktijk
Daniëlle		Verstegen		Onderwijskundigen
Kris		Vissers		EPZ
Gerrit	van der	Wal		Voorzitter Palliantie
Bernadine		Wanrooij		Huisarts/opleiders/NHG
Erica		Witkamp		V&V docenten, lectoren en hoogleraren
Helma		Zijlstra		V&VN/vpk praktijk
Jetty		Zuidema	inleider	IKNL